

Гансова Емма Августівна

доктор філософських наук,
професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Південноукраїнського національного педагогічного університету
імені К.Д. Ушинського
вул. Старопортофранківська 26, Одеса, Україна

ЗНАЧЕННЯ ЗАГАЛЬНОНАУКОВОЇ МЕТОДОЛОГІЇ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття присвячена значенню філософської методології для здійснення соціальної політики. Автор показує, яким чином утворюються певні моделі соціальної політики. Головна мета дослідження – звернути увагу на роль системної теорії, структурного функціоналізму та діалектики не тільки для наукової діяльності, але й для повсякденної. Повсякденна діяльність за своїм змістом залежить від тих норм та цінностей, які свідомо чи несвідомо впливають на поведінку актора. Соціальна політика держави повинна відповідати головним потребам особистості, яка є представником певних соціальних груп – професійних, етнонаціональних, вікових, гендерних. Соціальна політика є також елементом управління. Спираючись на системне бачення об'єкту, суб'єкт управління формує стратегію управлінської діяльності. Приклади застосування системної методології ми знаходимо також у сфері освіти. Система в цьому разі має такі елементи: викладач, студент або учень, дисципліна, яка є об'єктом вивчення, методи викладання та контролю. Останні залежать від моделі навчання, обраної викладачем.

Ще однією концепцією, яка виконує роль методології, є структурний функціоналізм. Роль функції належить елементові, який «працює» на мету організації. В контексті методології виникає таке питання: які засоби впливу слід застосовувати по відношенню до учнів, студентів або рядових співробітників, щоб заохотити їх ефективно функціонувати. Для цього треба засоби впливу спрямувати на головні механізми людської поведінки, а саме на потреби, інтереси, цінності. Функція стимулів полягає в їх спрямованості на задоволення фізіологічних, екзистенціальних, соціальних потреб.

Таким чином, системна методологія має свої переваги. Але необхідно вказати й недоліки. Система передбачає цілісність, стабільність й не враховує зовнішнього втручання чи впливу середовища.

Ще однією загальнонауковою методологією слід вважати діалектику.

Значення методології для управління полягає в тому, що суб'єкт управлінської діяльності свідомо застосовує ту чи іншу методологію. Але це потребує спеціальної підготовки майбутніх фахівців.

Ключові слова: методологія, соціальна політика, система, право, демократія, модель.

Вступ. Проблема соціальної політики стосується буденної, повсякденної життєдіяльності людини. Саме це відрізняє останню від інших видів політики. Соціальна політика залежить не тільки від держави, але й від активності пересічних громадян. Саме активність громадян впливає на вибір моделі соціальної політики держави.

Соціальна політика – це управління соціальним розвитком у соціальній сфері. Соціальними є сфери освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та безпеки.

Особливістю філософського мислення є здатність знаходити спільні для різних речей, явищ риси, ознаки, які дозволяють зрозуміти сутність об'єкту дослідження. Філософія таким чином пропонує певну логіку не тільки для наукових досліджень, але й для повсякденної діяльності. В останньому разі зазвичай це результат вже набутого досвіду.

Мета та завдання. Бачення суспільного системоутворення багато в чому залежить від ідеології. Основу головних моделей політики сьогодні вбачають не лише в економічному факторі. Навіть більше, рівень економічного розвитку залежить від тієї моделі, на яку орієнтується ін-

ститут влади. Це, зокрема, ліберально-демократична, консервативна та соціал-демократична моделі. Кожна з них як системоутворюючий елемент має той чи інший вид прав людини, а саме політичні, громадянські або соціальні права. Статистика кількості бідних та безробітних громадян зумовлена тими видами прав людини, які державна влада вважає найбільш важливими. Тому доцільним з погляду визначення ефективності політики розглянути такі моделі, як ліберальна, консервативна та соціал-демократична.

Правова база ліберальної демократії зосереджена на громадянських правах, зокрема, на принципі рівноправності громадян незалежно від расових, етнічних, статевих та інших ознак. Системоутворююча роль цього виду права дозволяє соціальні та економічні права «перекладати» на громадські організації. Наслідком цієї політики є 11% (відсотків) бідних та 4% (відсотки) безробітних.

Результати. Системоутворюючу функцію консервативної моделі утворює податкова політика держави. Через гнучку податкову політику здійснюється перерозподіл доходів. Тому майнова нерівність вигідна державі. Кількість бідних та безробітних однакова і дорівнює 10%.

Соціал-демократична модель є характерною для Скандинавських країн. Соціалістична ідеологія залишається вірною своїм головним принципам: рівності доходів, централізованій системі управління, державним соціальним гарантіям. Певним результатом цієї політики є 0,1 відсотка тих, хто знаходиться за межею бідності, та 4% безробітних.

Системний підхід ми знаходимо й у політиці соціальної безпеки. Мета соціальної безпеки залежить від того, джерелом яких соціальних загроз є держава. Це може бути загроза матеріальному добробуту громадян, їх свободі, соціальній захищеності. В сучасному демократичному суспільстві є дві моделі, які отримали такі назви: «Держава загального добробуту» та «Соціальна держава».

У «Державі загального добробуту» системоутворюючим фактором є рівень доходів громадян. Тому завданням державної соціальної політики є максимальний перерозподіл прибутків.

«Соціальна держава» має на меті стимулювати активність громадян. Елементами системи соціальної держави є приватна власність, соціальний захист вразливих груп населення, залишковий принцип фінансування.

Сьогодні українська держава визначила як системоутворюючий елемент захист головних прав та свобод громадянина (ст. 3 Конституції України). Це – життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканість, безпека. Згідно з цими принципами людина як громадянин виконує системоутворюючу роль.

Таким чином, спираючись на системне бачення об'єкту, суб'єкт управління формує стратегію управлінської діяльності.

Приклади застосування системної методології ми знаходимо також у сфері освіти.

Система в цьому разі має такі елементи: викладач, студент або учень, дисципліна, яка є об'єктом вивчення, методи викладання та контролю. Останні залежать від моделі навчання, обраної викладачем. Системоутворюючу функцію може виконувати один з цих елементів.

Якщо ми звернемося до вітчизняного досвіду, то системоутворююча роль найчастіше належить викладачеві.

Модель освітньої діяльності в вищих закладах Європи виглядає інакше. Системоутворюючу функцію виконує студент. Саме він (вона) обирає професора та дисципліни. Викладач пропонує тему та проблеми. Студенти утворюють групи, в яких обговорюють проблему. Вони самостійно знаходять необхідну інформацію, використовуючи інтернет або відповідну літературу.

Таким чином, системна методологія має свої переваги. Але необхідно вказати й на недоліки. Система передбачає цілісність, стабільність й не враховує зовнішнього втручання чи впливу середовища.

Інша концепція, яка виконує роль методології, – це структурний функціоналізм. Роль функції належить елементові, який «працює» на мету організації. В контексті методології виникає таке питання: які засоби впливу слід застосовувати по відношенню до учнів, студентів або рядових співробітників, щоб заохотити їх ефективно функціонувати.

Для цього треба засоби впливу спрямувати на головні механізми людської поведінки, а саме на потреби, інтереси, цінності. Функція стимулів полягає в їх спрямованості на задоволення фізіологічних, екзистенціальних, соціальних потреб.

Методологічне значення класифікації потреб для соціальної політики полягає в тому, що залежно від пріоритетності для держави певних потреб держава обирає ліберальну, консервативну або соціал-демократичну модель. Цей принцип впливає й на такі показники, як рівень бідності та безробіття.

Частіше за все згадують матеріальні стимули – премії, зростаючу заробітну платню, стипендії. Але досвід показує, що актор сприймає ці стимули як засіб задоволення тільки матеріальних потреб.

Іншим фактором стимулювання менеджмент вважає кар'єру. Цей вид стимулювання дозволяє задовольнити одночасно потреби та інтереси, які мають комплексний характер. Кар'єрне зростання підвищує рівень самовпевненості, самооцінки. Цей вид стимулювання примушує вдосконалювати професійні якості, відкриває перспективу.

На відміну від системи, структура має вертикальну та горизонтальну спрямованість. Структурно-функціональна методологія дозволяє зрозуміти підстави соціальної мобільності. На відміну від системної методології, в цьому разі переміщення громадян пов'язують з економічними, культурними, соціальними факторами та наслідками.

Ще однією загальнонауковою методологією слід вважати діалектику.

Це приклад застосування класичної філософії як методології. Закони та категорії філософії утворюють логіку інтерпретації причин та сутності соціальних явищ.

Закон єдності та боротьби протилежностей є методологією формування доходів. Одна з характеристик цієї сфери фіксує рівномірність або нерівномірність їхнього розподілу. Нерівномірність доходів стає джерелом податкової політики, сутність якої полягає в залежності розміру податків від розміру доходів. Держава таким чином здійснює рух грошей від забезпечених прошарків до найменш забезпечених.

Закон єдності та боротьби протилежностей в системі освіти виглядає як закон взаємодії учнів та викладачів. Важливо, щоб ці протилежності не ставали протиріччями. Саме ці протилежності спонукають до появи у студентів нових знань, нової інформації.

Певне значення має також методика викладання. Завдання викладача – показати можливості застосування цієї інформації в майбутній діяльності учнів або студентів.

Висновки. У сфері освіти не важко побачити й прояви закону переходу кількісних змін в якісні. На рівні середньої освіти актор набуває основи гуманітарних, природничих, математичних наук. Вища освіта – це вже якісно новий рівень, який дозволяє студентові в майбутньому зайняти певні позицію та статус. Є різниця між цими категоріями. Позиція – це місце в професійній структурі, тоді як статус – це оцінка, яку надають керівники, громадськість особі, що виконує певну функцію.

Перетворення знань на практичну професійну діяльність потребує спеціальної методики.

Вища професійна освіта – це якісно новий рівень. Після переходу до нього особа може вже свідомо підготуватись до майбутньої професійної діяльності.

Закон заперечення заперечення вимагає свідомого ставлення до минулого. В цьому контексті багато прикладів ми можемо знайти, аналізуючи різні галузі соціальної політики. Ще в ХІХ столітті соціологи розуміли під культурою бідності певний стиль життя. Бідні не поділяють суспільних цінностей, мають низький рівень організації. В їх свідомості домінують почуття залежності від інститутів влади держави. Згідно зі статистикою в Україні 30% відсотків бідних та 11% відсотків безробітних. Причину такого становища слід вбачати не лише в сфері економіки. Український політиком досі не визначився стосовно моделі соціальної політики.

Що стосується населення, пересічних громадян, то в їх свідомості досі живе «пострадянський синдром» залежності від влади. Наслідком такої суспільної свідомості є недовіра навіть до тих, кого вони обирають. Тільки 8% відсотків громадян є членами громадських організацій.

Значення методології для управління полягає в тому, що суб'єкт управлінської діяльності свідомо застосовує ту чи іншу методологію.

Але це потребує спеціальної підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Князева Е. Законы эволюции и самоорганизации. Москва : Наука. 1994.
2. Скуратівський В. Соціальна політика. Київ : УАДУ, 1997.
3. Теория и методика социальной работы. Под ред. Жукова В.И. Москва, 1994.
4. Ивакин А.А. Диалектика как ценность и самоценность. *Актуальні проблеми політики: збірник наукових праць*. 2008. Випуск 40.
5. Психологія масової політичної свідомості та поведінки. Київ : Основи, 1997.
6. Новіков В. Потенціал стабільної соціальної політики. *Україна: аспекти праці*. 1999. № 1.
7. Наумова Н.Ф. Социальная политика в условиях запаздывающей модернизации. *Социологический журнал*. 1994. № 1.
8. Тернер Дж. Структура социологической теории. Москва : Прогресс. 1985.
9. Энциклопедия социальной работы. Москва, 1994.
10. Україна. Людський розвиток. Звіт. Київ : ПРООН, 1999.

References

1. Knyazeva E. (1994) *Zakony évoljutsyy u samoorganizatsyy [Evolution and self-organization laws]*. Moscow : Nauka. [in Ukrainian].
2. Skurativ's'kyu V. (1997) *Sotsial'na polityka [Social policy]*. Kiev: UADU.
3. Teoryya u metodyka sotsyal'noy raboty (1994) [*Theory and methodology of social work*]. Pod red. Zhukova V.Y. Moscow. [in Russian].
4. Yvakyn A.A. (2008) *Dyalektyka kak tsennost' y samotsennost' [Dialectics as value and intrinsic value] Aktual'ni problemy polityky: zbirnyk naukovykh prats'.* Vypusk 40. [in Ukrainian].
5. *Psykhohohiya masovoyi politychnoyi svidomosti ta povedinky (1997) [Psychology of mass political consciousness and behavior]*. Kiev: Osnovy. [in Ukrainian].
6. Novikov V. (1999) *Potentsial stabil'noyi sotsial'noyi polityky [The potential of a stable social policy]*. *Ukrayina: aspekty pratsi*. 1999. № 1. [in Ukrainian].
7. Naumova N.F. (1994) *Sotsyal'naya polityka. v uslovyakh zapazdyvayushchey modernyzatsyy [Social policy in the context of delayed modernization]* *Sotsyolohychesky zhurnal*. 1994. № 1. [in Ukrainian].
8. Turner Dzh (1985). *Struktura sotsyolohycheskoy teoryy [The structure of sociological theory]*. Moscow: Prohress. [in Russian].
9. *Éntsyklopedyya sotsyal'noy raboty (1994) [Encyclopedia of social work]*. Moscow. [in Russian].
10. *Ukrayina. Lyuds'ky rozvytok. (1999). [Ukraine. Human development]*. Zvit. Kiev : PROON [in Ukrainian].

Hansova Emma Augustivna

Doctor of Philosophy,

Professor at the Department of Philosophy, Sociology and Management of Socio-cultural Activity
South Ukrainian National Pedagogical University named after K.D. Ushynsky
26, Staroportofrankovskaya str., Odesa, Ukraine

THE MEANING OF COMMON METHODOLOGY FOR SOCIAL POLITICS

The article is devoted to the consideration of the philosophical methodology for the social politics. The author shows the meaning of system methodology. structural functionalism; dialectics for people activity. Every day activity depends of norms and values. Social politics of the state must correspondent to main needs of a personality and social groups. Social politics is the element of management. Based on the system vision of the object, the subject of management forms a strategy of management. We also find examples of the application of system methodology in the field of education. The system in this case has the following elements: teacher, student or pupil, the discipline that is the object of study, methods of teaching and control. The latter depend on the model of learning chosen by the teacher.

Another concept that plays the role of methodology is structural functionalism. The role of the function belongs to the element that "works" for the purpose of the organization. In the context of the methodology, the following problem arises: what means of influence should be applied to pupils, students or ordinary employees to encourage them to function effectively. To do this, the means of

influence must be directed to the main mechanisms of human behavior, namely the needs, interests, values. The function of stimuli is to focus on meeting physiological, existential, social needs.

Thus, the system methodology has its advantages. But it is necessary to point out the shortcomings. The system provides integrity, stability and does not take into account external interference or environmental influences.

Dialectics should be considered another general scientific methodology.

The value of methodology for management is that the subject of management consciously applies one or another methodology. But this requires special training for future professionals.

Key words: *methodology, social politics, system, law, democracy, model.*